

1

Представете си пейзаж. Окъпан в слънчева светлина, изпълнен със свеж аромат от гъжда, който валя през нощта, и спря цом пукна зората. В подножието на хълма има гъста горичка от каменен гъб, от чиито клони с ромон се стичат капки, и земята е мокра, но стабилна под краката. В далечината река, светла и блестяща, отразява яркото небе. Широка е, със синя полупрозрачна вода и почти не се разграничава от небето над нея. Само растителността маркира границата между полята и ниските хълмове край тях. Сега е топло, но по-късно ще настане жег; няма и помен от облаче. Долу край реката вече се вижда как жътвари, понесли вилите, поемат към полето, а други вече работят.

Малко момче гледа към тях. Те са далеч, но то вижда, че разговарят тихо и сериозно, бързат да се захванат с работата си за деня. Преметнало е през рамо празен кожен мях; отива за вода, която скоро ще им потрябва, веднага цом слънцето се издигне високо. Потокът е хладен, спуска се от хълмовете, които ограждат края на техния свят. Той няма представа какво има отвъд. Цялата му вселена е тук, няколко села със съперничеството помежду им, събирането на реколтата, животните и празненствата.

Той ще я напусне завинаги.

Името му е Джей. Той е на единайсет години и е напълно нормално момче, ако не броим склонността му да тормози хората с въпросите си. Защо правиш това? За какво ти е? Какви са тези неща? Незадоволитото му любопитство – смятано от възрастните за нездраво, а от връстниците му за отегчително – означаваше, че няма много приятели, но като цяло, както по-

стоянно повтаряше майка му, не беше проблем.

Днес съзнанието на момчето е празно. Твърде прекрасно е и той знае, че топлината по гърба му и ярката слънчева светлина скоро ще изчезнат. Птиците вече се събират; подготвят се за заминаване; той не иска да губи и миг в мисли. Приближава се към потока, коленичи, за да се измие, усеща студенина по лицето и врата си, отмива потта. След това се навежда и пие, загребва водата в шепи и отпива.

Сяда отново, вира се във водата, която отразява слънцето по пътя му, слуша птиците и нежния шум от бриза в гърбетата от другата страна на потока. После чува странен шум, нисък, гори почти мелодичен. Той утихва и Джей поклаца глава, след това сваля меха си за вода и започва да го пълни.

Шумът отново започва, същият тон като бученето на вятъра в капациите на прозорците през зимата. Игва от другата страна на голяма гола скала, която кара въздушния поток да се завихря по пътя си наголу по хълма. Той се изправя, изтупва пръстта от голите си колене и нагазва във водата в посоката, от която смята, че игва звукът.

На едно място част от скалата е надвиснала, а под нея има вдлъбнатина, която образува малка пещера. Вътре е тъмно, усеща се слаба, но не неприятна миризма на гниеци растения. Той се вира напрегнато, но не вижда нищо. Странно е, но нищо повече. Той не се бои.

Спомня си, че има работа за вършене и понечва да се върне през потока, за да напълни меха, но зърва ивица светлина във вътрешността на пещерата. Стресва се и примигва, но не се объркал. Светлината се засилва. Не е ярка, просто е по-ярка от околния мрак, само леко го осветява; успява да види напратите с капеща вода от листата им, формата на скалите отзад, мъха и лишеите покрили всичко.

Тогава вижда силует на фона на светлината. Неясен, труден за различаване, но определено на човешко същество. Знае какви ли не истории за горски създания, дяволи и демони, феи и чудовища. Точно затова никой не ходи там сам, дори в мразовитата зима,

когато дървата за огрев привършат. Гората е опасна за всеки, който броди из нея незащитен.

В този момент той осъзнава, че всички истории са истина; стъпалата и краката му са във властта на загадъчна сила, която им пречи да се подчинят на командата му да бяга. Опитва се да запее – друг начин за отблъскване на злото, – но от устата му не излиза и звук. Твърде късно е.

Фигурата пристъпва напред и спира. Забелязан е. Джебей чувства, че трябва да падне на колене и да моли за милост, но не може да направи и това. Само стои безмълвен, разтреперан и безпомощен.

Инстинктивно свежда поглед към земята, но все пак надзърта изпод мигли. Това, което съзира, го изпълва с надежда. Пред него категорично стои фея. Има формите на момиче, малко по-голяма от него е, но лицето ѝ е мило – макар да е общоизвестно, че това може да се промени само за миг.

Той събира връхчетата на пръстите си и ги вдига към устните си, покланя се и поглежда нагоре. Фейта се усмихва и той се поуспокоява. Може да направи поне това. Феите са стриктни по отношение на любезното отношение и щом веднъж приемат учтивостта, отвърщат със същото. Така беше чувал.

На всичкото отгоре получава в отговор същите жестове и поклон! Едва не се размива с глас от изумление и облекчение, но тази неочаквана реакция го оставя в неведение какво да прави отпък наатък. И ето че допуска грешка, нарушава правилата от преданията, които е чувал. Заговаря.

– Коя си ти?

Създанието изглежда ядосано и той горчиво съжалява за гумите си.

– Извинявам се, господарке – избоботва той на стария език уважителното обръщение, което си спомня от приказките. – Как бих могъл да ви служа?

Създанието се усмихва отново, сияйна, божествена усмивка, която връща топлината в тялото му. Отново вдига ръце за жест, който би трябвало да изразява мир – и изчезва.

Хенри Литън остави ръкописа, който четеше, и погледна над очилата си към своята публика. Винаги правеше така. Беше донякъде превзет и педантичен маниеризъм, на който никои не възразяваше, нито дори забелязваше. Всички те си имаха своите чудатости и отдавна бяха свикнали с неговите.

– Тук се усеща Овидий – каза един, извъртя очи към тавана и се зае да го изучава. – „*Любовна елегия 3^{та}*“, ако не греша. Отново плагиатстваш.

Той никога не гледаше хората, когато им говореше.

– Точно това правя – потвърди Литън. – Приемете го като бегла алюзия към пасторалния традиционализъм.

– Щом трябва.

– Само това ли е? – попита друг с чаша бира в едната ръка и дула в другата. По масата се посипа пепел, щом заговори. – Малко е кратичко за двайсет години труд.

– Не – отговори Литън. – Искате ли още?

– Къде са драконите? Цяла глава, а няма нито един дракон?

Литън се смръщи.

– Няма дракони.

– Няма дракони? – престори се на изненадан другият. – А магьосници?

– Не.

– Тролове?

– Не. Нищо такова.

– Слава богу за това. Прогължавай нататък.

Седяха в много малката кръчма в ранен съботен следобед. Миниатюрните прозорци пропускаха нищожно количество светлина дори в близост до тях; вътрешната част на помещението беше почти тъмна, понякога се процеждаше по някой слънчев лъч при отварянето на задната врата през гъстия тютюнев

¹ Поредица от еротични стихотворения (15-16 г. пр. н. е.) Запазеният до наши дни вариант е редактиран и сведен до три книги - *Бел.ред.*

гим, който вече беше изпълнил стаята. Стените наоколо бяха голи, декорацията им се изчерпваше само с малки огледала, а някога бялата боя беше пожълтяла от годините пушене. Четиримата мъже запълваха цялото пространство; от време на време надничаше и по някой друг, но биваше посрещнат намръщено. Стопанинът не насърчаваше подобни прекъсвания. Групата се събираше в задното помещение в събота. Идваха всяка седмица за по няколко часа мъжки разговори, никой от тях дори не си помисляше да остане у дома със съпругата и семейството си. Бяха свикнали по-скоро с компанията на други мъже и ако ги попитаха защо изобщо са се оженили, много от приятелите и колежите на Литън биха се затруднили да отговорят.

Литън, който беше направил пауза, за да се увери, че останалите наистина искат да чуят какво е написал, а не слушат просто от любезност, отпи от бирата си и отново взе купчината листове.

– Много добре. Не можете да се оплачете, че не съм ви дал избор. Сега внимавайте.

*

Джей беше разтреперан и облян в сълзи, когато се върна на полето; запъти се към жените, които работеха встрани от мъжете, като инстинктивно долавяше, че ще проявят повече разбиране. Изпита облекчение щом зърна майка си, кафявият шал беше вързан на главата ѝ, за да я пази от слънцето. Той извика и хукна към нея, сгуши се в топлото ѝ тяло, за да потърси утеха, пресече се и хлипаше неудържимо.

– Какво има? Джей, какво се е случило?

Тя го огледа набързо, провери дали не се е наранил.

– Какво стана?

Тя се наведе, така че лицето ѝ да бъде на нивото на неговото и внимателно го хвана за раменете. Другите жени се скупчиха наоколо.

– Уплашил се е – каза една по-възрастна, която водеше младите.

Джей беше убеден, че няма да му повярват. Кой би могъл? Щяха да си помислят, че се опитва да избяга от работа. Майка му щеше да се срамува от него, щеше да го мъмри, че излага семейството.

– Какво има? – попита майка му още по-настойчиво.

– Видях... видях... не знам. Видях някого. Нецо. Там горе. Изникна от пещерата. Съвсем неочаквано. После отново се изпари.

Чу се нервно хихикане; в същото време майка му изглеждаше разтревожена, притеснена.

– За какво говориш? Къде?

Той посочи нагоре към хълма.

– От гругата страна на потока – призна.

– В гората?

Той кимна.

– Нямах намерение да ходя там. Но чух странен шум.

– Измисля си – отсече една жена: Дел, клокарка, която за никого не беше казала и една добра гума. Говореше се, че някога била красавица, но безсърдечие то бе заличило всичко миловидно по лицето ѝ. Заядливата ѝ реплика беше достатъчна, за да накара майката на Джей да се изправи решително.

– Ще идем да погледнем – каза тя. – Хайде, Джей. Сигурна съм, че е било просто трик на светлината. Стреснал си се, но не бива да се тревожиш.

Милото ѝ отношение беше успокоително; без да обръща внимание на останалите, които очевидно смятаха, че това е просто детинска шега, майката на Джей го хвана за ръка. Само още една от жените тръгна с тях, най-възрастната, която смяташе за свой дълг да присъства на всяка нередност, колкото и незначителна да е тя. Всички останали се върнаха отново към работата си.

Джей пое обратно към потока, прекоси го и влезе в гората. Възрастната вдовица се поклони и си замърмори, за да прогони духовете, всички се изправиха един до друг и надникнаха в пещерата. Нямаше нищо. Нито звук, нито светлина и със сигурност нямаше фея.

- Беше точно там. Наустина - настоя той и ги погледна, за да провери дали са съргити, или се отнасят с пренебрежение. Не успя да долови нищо; израженията им бяха абсолютно непроницаеми.

- Как изглеждаше феята?

- Беше момиче - отвърна Джей. - Имаше тъмна коса. Усмихна ми се. Беше толкова красива.

- Как беше облечена?

- О, никога не сте виждали нещо подобно! Червена роба, гладка и блестяща, сякаш направена от рубини.

- Ти никога не си виждал рубин - прекъсна го старата вдовица.

- Как би го разпознал?

- Блестеше на светлината зашеметяващо ярко - настояваше той. - Беше прекрасна. После просто изчезна.

Жените се спогледаха, накрая свиха безпомощно рамене.

- Е, сега няма нищо - каза майка му. - Затова мисля, че е най-добре да забравим за това.

- Слушай, Джей. Това е важно - намеси се старата вдовица. Наведе се към него и го погледна в очите. - Нито дума. Разбираш ли? Колкото по-скоро го забравим, толкова по-добре. Не искаш да си спечелиш име на побъркан или измамник, нали така?

Той поклати глава.

- Добре. Да знаеш, ако разбере, че някога си говорил за случката, ще ти хвърля най-здравия пердах в живота ти, а аз съм яка старица. Сега напълни вода и да се връщаме обратно на работа.

През останалата част от деня се усещаше странна атмосфера, особена разлика между мъжете, които не знаеха нищо и си работеха весело и добре, и жените, които бяха унили, смътно изплашени. Самият Джей не можеше да спре да трепери; знаеше или поне се надяваше, че не е сънвал. Но също така осъзнаваше, че няма почти никаква вероятност някой някога да му повярва.

*

Литън хвърли поглед към групичката и се усмихна. Повечето бяха като него, мъже около петдесетте; всички имаха уморен и поопърпан вид. Никой не го беше грижа за елегантни грехи, предпочитаха изтъркан туид и удобни масивни обувки. Яките на ризите им бяха пропирани, ако не броим тези, чиито съпруги ги бяха обърнали наопаки, преди да си признаят, че ризите им са напълно непоправими. Саката им имаха пришити на лактите кожени парчета, за да се угължи животът им, а чорапите на повечето бяха кърпени многократно. Той броеше присъстващите за най-близките си приятели, някои от десетилетия. И все пак не ги възприемаше като приятели или дори като колеги. Не знаеше точно какви са. Просто част от живота му; хора, с които прекарваше съботите, след като някои се бяха отбили в библиотеката, а други бяха прекарвали час-два в преподаване, което им беше работата.

Всички те хранеха тайна страст, която грижливо пазеха скрита от останалия свят. Обичаха истории. Някои имаха слабост към детективски книги и криеха издания на „Пенгуин“ със зелени корици зад томове с кожена подвързия, посветени на англосаксонската история или на класическата философия. Други изпитваха също тъй горещо тайно влечение към научната фантастика и за тях нямаше нищо по-хубаво от това да се скатаят с някоя книжка за изследване на междугалактическото пространство помежду лекциите за еволюцията на руския роман от деветнайсти век. Трети предпочитаха шпионски и приключенски истории, без значение дали от Райдър Хагард², или с Бушан³ (за по-екстравагантните), или с Джеймс Бонд.

Литън имаше слабост към фантастични приказки за измислени страни, населени (ако това беше правилната дума) от дракони, тролове и гоблини. Точно това го беше привлякло още преди години към компанията на Луис и Толкин.

Ентусиазмът го беше обзел, когато беше тринайсетгодишен и остана повален на легло в продължение на четири месеца от

² Британски автор на приключенски романи (1856-1925) - Бел.ред.

³ Шотландски писател и политик (1875-1940) - Бел.ред.

морбили, последвано от заушки и варицела. Затова четеше. Четеше още и още. Нямаше какво друго да прави; тогава все още не съществуваха транзисторни радиоприемници. Докато майка му все носеше стойностни и образователни книги, баща му мъкнеше разни четива с фантасмагории. Истории за рицари и благородни девици, за богове и богини, за пътешествия и приключения. Той четеше, а след това заспиваше и в съня си усъвършенстваше историите там, където смяташе, че авторите са сбъркали. Драконите ставаха още по-проклети, жените по-умни, а мъжете не така отегчително добродетелни.

Накрая сам започна да пише такива истории, но неизменно се стесняваше да ги покаже на някого. Отигре на война, после стана преподавател, изтъкнат интелектуалец и историите останаха недовършени. Освен това лесно се критикуваше работата на другите, но както установи, беше доста трудно да разкажеш история. Първите му опити не бяха много по-добри от нещата, които разгромяваше с лекота.

Постепенно у него се зароди нова амбиция и ето че сега, в една тиха октомврийска събота през 1960 година, щеше да я разкрие в целия ѝ, макар и незавършен, блясък пред приятелите в кръчмата. Беше прекарал години да обсъжда усилията на другите, сега, след много подканяне, беше негов ред.

Надяваше се да бъдат отзивчиви; през годините нови членове се бяха появявали и изчезвали – Луис лежеше болен в Кеймбридж, Толкин се оттегли от литературата, прекомерната популярност и преклонната възраст не му позволяваха вече да пише. Липсваха му; щеше да му е приятно да зърне лицето на Луис.

– Много добре, господа, ако може, оставете пишестата и слушайте внимателно, ще ви обясня.

– Време беше.

– Накратко...

– Хайде бе!

– Накратко, сътворявам света.

Той замълча и се огледа наоколо. Останалите не изглеждаха впечатлени.

– И няма гоблини? – попита с надежда някой.

Литън пое гъх.

– Няма гоблини. Това е сериозно. Искам да изградя общество, което работи. С убеждения, закони, суеверия, обичаи. С икономика и политика. Цялостна социология на фантастичното.

– Ще има и сюжет, надявам се?

– Разбира се. Но историите възникват в обществата, в противен случай не могат да съществуват. Първото трябва да предшества второто.

– Ние нямаме ли го вече? Имам предвид обществото?

– Аз искам друго, по-добро.

– Няма ли вероятност да се получи скучно? – попита Томпсън, гърбна лулата от устата си съвсем за кратко, колкото да заговори. Този път агресираше забележките си към огледалото в ъгъното на помещението. – Искам да кажа, предполагам целиш да създадеш идеалното общество, но перфектното не подлежи на промяна. Как ще се случи всичко? Ако не може да се случи, нямаш история. При всички положения промяната е заложена в човешката природа, дори да е към по-лошо. Иначе хората ще умрат от скука. Ако започнеш от идеалното, нямаш друг избор, трябва да тръгнеш нагоду.

– Освен това, естествено – добави Дейвис, – рискуваш да се превърнеш в Сталин. Идеалното общество има нужда от идеални хора. А хората винаги се оказват ужасно разочарование. Негодни са и ти го знаеш. Просто са проклетни досадници. Нищо чудно, че правилата стават налудничави и се изкривяват. Несъмнено си чел не по-малко утопии от мен. В колко от тях би пожелал да живееш?

– Така е. Антеруолд ще бъде рамка за по-добро общество, не за идеално, което очевидно е невъзможно. И все пак, имам нужда от помощта ви, приятели. През следващите няколко седмици ще ви представя в основни линии моя свят. Вие ще ми кажете дали според вас може да проработи. Ще го променям, докато стане силен, стабилен и способен да се справя с несъвършени създания като хората, без да се срине го кошмар, лош като този, който

вече имаме – той се усмихна. – В замяна ще ви изслушам отново. Пърсимън – погледна към мъжа отляво на него, който все още не беше казал нищо. – Предполагам, че търсиш начин да разгроиш идеята ми чрез законите на физиката? Ако си направил труда да махнеш пренебрежителния израз на неодобрение от лицето си към моето фриволно бягство от действителността, вероятно ще споделиш с нас какво правиш ти?

*

Нужен ми е прекрасен, просторен, пуст пейзаж, окъпан в слънчева светлина, мислеше си Литън, докато въртеше педалите на стария си велосипед към дома си малко по-късно същата вечер. Плавно виеци се хълмове, зелени и осеяни с овце. Истински рай. Поне за английския читател. В планините винаги има нещо злобецо. Там умират хора, нападани от диви зверове или диваци. Възприемаме планините като красиви, но ако можем да профучим през тях в топъл влак. Мнението ни ще е различно, ако ни се наложи да ги изкачваме или да слизаме от тях, докато вали сняг или дъжд.

Лесно е да си представим свят, в който не само че малко хора могат да четат, а и малко чувстват тази необходимост или желание. Сериозно, четенето може да се превърне в умение, запазено само за малобройна група специалисти, както е за нас обущарството или фермерството. Помислете си колко време ще се спести. Изпращаме децата на училище и през по-голямата част от времето си те се учат да четат, а щом приключат, не докосват книга до края на живота си. Четенето е важно, единствено когато има нещо стойностно за четене. Почти всичко е ефимерно. Това е смисълът на устната култура на разказването и запомнянето на приказките. Хората могат невероятно да се усъвършенстват в мисленето и разбирането без много писане.

За това размишляваше Литън, докато се движеше по пътя към къщата си. В кухнята имаше хляб и сирене; щеше да сложи чайника на котлона, за да кипне вода за чай, да си пие малко възгли-

ца в огъня и скоро кабинетът му щеше да се стопли. Никой нямаше да го безпокои. На входната врата рядко се позвъняваше; единствено доставчиците – продукти от бакалията, възлища веднъж месечно, човекът от пералнята носеше сак с влажно пране – прекъсваха покоя му и с тях се занимаваше госпожа Морис, която идваше три сутрини в седмицата, за да се погрижи за него. Повечето вечери се хранеше в колежа, а после се прибираше у дома да почете или да послуша музика на изключително скъпия си грамофон. Позволи си го като глезотия, но винаги беше обожавал музиката – точно затова в неговия въображаем свят щеше да бъде отредено почетно място на песните.

Изпитваше искрена привързаност към много хора, но имаше нужда от малко. Да вземем за пример Роузи, момичето, което хранеше котката му. Или тя го беше осиновила, или той нея. Или може би котката беше сватовница. Тя идваше и често разговаряха дълго. Той харесваше компанията ѝ, възгледите ѝ му се струваха вълнуващи, тъй като нямаше опит с млади момичета, особено с такива от сегашното поколение. Днешните млади бяха много различни. Ласкателно беше, че Роузи изглежда също го харесваше и разговорите им започваха съвсем естествено от една и съща тема, а после превключваха на музика, книги или политика. Беше много по-интересна личност от повечето му студенти или колеги. Изпитваше ненаситно любопитство към всичко.